

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
της 16ης Μαΐου 2019¹

Υπόθεση C-281/18 P

**Repower AG
κατά**

Γραφείου Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUIPO)

«Αίτηση αναιρέσεως – Σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Διαδικασία για την κήρυξη ακυρότητας – Ανάκληση της πρωτοβάθμιας αποφάσεως του τμήματος προσφυγών με την οποία απορρίφθηκε εν μέρει αίτηση για την κήρυξη ακυρότητας του λεκτικού σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης REPOWER»

1. Με την παρούσα αίτηση αναιρέσεως τίθεται, εν συντομία, το ζήτημα της νομικής βάσεως που επιτρέπει το τμήμα προσφυγών του EUIPO να ανακαλεί δικές του αποφάσεις.
2. Η διαφορά ανέκυψε όταν η ένωση repowermap.org (στο εξής: repowermap) ζήτησε την κήρυξη της ακυρότητας σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης («REPOWER»), του οποίου κάτοχος ήταν άλλη εταιρία (Repower AG), σχετικά με όλα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που αναφέρονταν στην αίτηση καταχωρίσεως του σήματος.
3. Μετά το πέρας της διοικητικής διαδικασίας και με απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2016, το πέμπτο τμήμα προσφυγών του EUIPO έκανε δέχθηκε εν μέρει την αίτηση για την κήρυξη της ακυρότητας του σήματος². Κατόπιν προσφυγής που άσκησε η repowermap κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου³, το ίδιο το τμήμα προσφυγών (στις 3 Αυγούστου 2016) ανακάλεσε την προσβαλλόμενη απόφαση, καθώς έκρινε ότι δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη.
4. Κατόπιν τούτου, η Repower AG άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως της 3ης Αυγούστου 2016 ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η οποία απορρίφθηκε με απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2018, κατά της οποίας στρέφεται η αίτηση αναιρέσεως.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

² Απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2016, στην υπόθεση R 2311/2014-5.

³ Υπόθεση T-188/16, repowermap κατά EUIPO – Repower (REPOWER), η εκδίκαση της οποίας ανεστάλη ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

I. Νομικό πλαίσιο. Κανονισμός (ΕΚ) 207/2009⁴

5. Στην υπό κρίση διαφορά εφαρμόζεται *ratione temporis* ο κανονισμός 207/2009 όπως είχε στην αρχική του μορφή, ο οποίος τροποποιήθηκε το 2015⁵ και αντικαταστάθηκε αργότερα από τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/1001⁶.

6. Το άρθρο 80 του κανονισμού 207/2009 επιτάσσει τα εξής:

«1. Σε περίπτωση που το Γραφείο πραγματοποιήσει μια εγγραφή στο μητρώο ή λάβει απόφαση που περιέχει πρόδηλο διαδικαστικό σφάλμα, αποδιδόμενο στο Γραφείο, το τελευταίο αυτό προβαίνει στην ακύρωση της εν λόγω εγγραφής ή στην ανάκληση της εν λόγω αποφάσεως. Σε περίπτωση που στη διαδικασία υπάρχει μόνον ένας διάδικος και η εγγραφή ή η πράξη θίγει τα δικαιώματά του, η ακύρωση της εγγραφής ή η ανάκληση της απόφασης αποφασίζεται ακόμη κι αν το σφάλμα δεν ήταν πρόδηλο για το διάδικο.

2. Η ακύρωση της εγγραφής ή η ανάκληση της απόφασης που προβλέπονται από την παράγραφο 1, αποφασίζεται αυτεπαγγέλτως ή κατ' αίτηση ενός των διαδίκων από το τμήμα που έκανε την εγγραφή ή έλαβε την απόφαση. Η ακύρωση ή ανάκληση αποφασίζεται εντός προθεσμίας έξι μηνών από την ημερομηνία εγγραφής στο μητρώο ή έκδοσης της απόφασης, κατόπιν διαβουλεύσεως με τους διαδίκους και τους πιθανούς κατόχους δικαιωμάτων επί του εν λόγω κοινοτικού σήματος, που έχουν εγγραφεί στο μητρώο.

3. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν θίγουν τη δυνατότητα των διαδίκων να ασκήσουν προσφυγή κατ' εφαρμογή των άρθρων 58 και 65, ούτε τη δυνατότητα, σύμφωνα με τις διαδικασίες και τους όρους που προβλέπει ο εκτελεστικός κανονισμός, να διορθωθούν οποιαδήποτε γλωσσικά σφάλματα ή σφάλματα μεταγραφής καθώς και προφανή σφάλματα στις αποφάσεις του Γραφείου, ή σφάλματα αποδιδόμενα στο Γραφείο κατά την καταχώριση του σήματος ή κατά τη δημοσίευσή της καταχώρισής του.»

7. Το άρθρο 83 του κανονισμού 207/2009 προβλέπει ότι:

«Οσάκις δεν υπάρχει δικονομική διάταξη στον παρόντα κανονισμό, τον εκτελεστικό κανονισμό, τον κανονισμό για τα τέλη ή τον κανονισμό διαδικασίας των τμημάτων προσφυγών, το Γραφείο λαμβάνει υπόψη τις σχετικές αρχές που γίνονται γενικά δεκτές στα κράτη μέλη.»

II. Ιστορικό της διαφοράς

A. Διαδικασία ενώπιον του EUIPO

8. Η Repower AG είναι κάτοχος του λεκτικού σήματος της Ένωσης «REPOWER», το οποίο καταχωρίστηκε για προϊόντα και υπηρεσίες των κλάσεων 4, 9, 37, 39, 40 και 42 του Διακανονισμού της Νίκαιας⁷. Οι εν λόγω κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών περιλαμβάνουν ή αφορούν, μεταξύ άλλων, την ηλεκτρική ενέργεια, την παραγωγή της καθώς και άλλες τεχνικές πτυχές που σχετίζονται με αυτήν.

⁴ Κανονισμός του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 2009, L 78, σ. 1).

⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2015/2424 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 και του κανονισμού (ΕΚ) 2868/95 της Επιτροπής περί της εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου για το κοινοτικό σήμα, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 2869/95 της Επιτροπής, σχετικά με τα πληρωτέα τέλη προς το Γραφείο Εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (ΕΕ 2015, L 341, σ. 21).

⁶ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2017, για το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2017, L 154, σ. 1).

⁷ Σχετικά με τη διεθνή κατάταξη των προϊόντων και των υπηρεσιών για την καταχώριση σημάτων, της 15ης Ιουνίου 1957, όπως τροποποιήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1979.

9. Στις 3 Ιουνίου 2013, η repowermap ζήτησε να κηρυχθεί άκυρο το σήμα REPOWER, επειδή ήταν σήμα περιγραφικό και στερούμενο διακριτικού χαρακτήρα, για όλα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες για τα οποία είχε καταχωριστεί⁸.

10. Το τμήμα ακυρώσεων του EUIPO, με απόφαση της 9ης Ιουλίου 2014:

- δέχθηκε εν μέρει την αίτηση για την κήρυξη της ακυρότητας για ορισμένα από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στις κλάσεις 37⁹ και 42¹⁰.
- Απέρριψε την εν λόγω αίτηση για την κήρυξη της ακυρότητας για όλα τα λοιπά προϊόντα και τις υπηρεσίες.
- Σχετικά με τον διακριτικό χαρακτήρα του σήματος, επισήμανε ότι η repowermap δεν απέδειξε ότι η λέξη REPOWER χρησιμοποιούνταν συνήθως στο εμπόριο για να υποδείξει τα λοιπά προϊόντα και υπηρεσίες και, για τον λόγο αυτόν, θα μπορούσε να γίνει δεκτή ως σήμα.

11. Η repowermap άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως του τμήματος ακυρώσεων ενώπιον του τμήματος προσφυγών, το οποίο απέρριψε την προσφυγή με απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2016. Σύμφωνα με το τμήμα ακυρώσεων, το σήμα δεν ήταν περιγραφικό και η repowermap δεν προσκόμισε αποδείξεις από τις οποίες να προκύπτει η συνήθης χρήση του όρου για τα επίμαχα προϊόντα και υπηρεσίες.

12. Στις 26 Απριλίου 2016, η repowermap άσκησε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως του τμήματος προσφυγών, της 8ης Φεβρουαρίου 2016 (υπόθεση T-188/16).

13. Εκκρεμούσης της προσφυγής στην υπόθεση T-188/16 ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, το τμήμα προσφυγών ανακάλεσε, στις 3 Αυγούστου 2016¹¹, την απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2016. Δικαιολόγησε δε την ανάκληση αυτή επικαλούμενο «ελλιπή αιτιολογία [της αποφάσεως της 8ης Φεβρουαρίου 2016]», σχετικά με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες, η οποία αποτελούσε «πρόδηλο διαδικαστικό σφάλμα, κατά την έννοια του άρθρου 80 του κανονισμού 207/2009». Περαιτέρω, το τμήμα προσφυγών προανήγγειλε την εν ευθέτω χρόνο έκδοση νέας αποφάσεως¹², την οποία εξέδωσε τελικά στις 26 Σεπτεμβρίου 2016¹³.

8 Η ίδια επικαλέστηκε συναφώς το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο α', σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχεία β' και γ', του κανονισμού αριθ. 207/2009.

9 Σε αυτήν περιλαμβάνονται τα εξής: «Υπηρεσίες κατασκευής, υπηρεσίες επισκευής, υπηρεσίες εγκαταστάσεως, υπηρεσίες κατασκευής και επισκευής καθώς και συντήρηση εγκαταστάσεων μεταφοράς και διανομής, εγκαταστάσεων μεσαίας και χαμηλής τάσεως, εγκαταστάσεων οδικού φωτισμού και ηλεκτρικών εγκαταστάσεων, υπηρεσίες κατασκευής, επισκευής και συντήρησης εγκαταστάσεων διανομής ρεύματος, εγκατάσταση και συντήρηση κέντρων μετατροπής και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, εγκατάσταση και συντήρηση φωτισμού δημοσίων οδών, κατασκευή, εγκατάσταση και συντήρηση μεγάλων παραγωγικών μονάδων μεγάλων αντλιών θερμότητας, παροχή συμβουλών στον τομέα των ως άνω υπηρεσιών».

10 Σε αυτήν αναφέρονται ειδικότερα: «Τεχνολογικές υπηρεσίες, καθώς και υπηρεσίες έρευνας και σχεδιασμού στους τομείς αυτούς, τεχνικοί έλεγχοι ηλεκτρικών εγκαταστάσεων, τεχνικές υπηρεσίες στον τομέα της παροχής πιστώσεων, της λογιστικής και της πληροφορικής, καθώς και έλεγχος εγκαταστάσεων παροχής ενέργειας».

11 Υπόθεση R 2311/2014-5 (REV).

12 Σημεία 16 έως 18 της αποφάσεως της 3ης Αυγούστου 2016.

13 Η απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2016 δεν σχετίζεται με την υπό κρίση αίτηση αναίρεσεως. Τόσο η Repower AG όσο και η repowermap την προσέβαλαν με προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, το οποίο ανέστειλε τη διαδικασία εν αναμονή της αποφάσεως που θα εκδοθεί επί της υπό κρίση αιτήσεως αναίρεσεως.

B. Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

14. Στις 10 Οκτωβρίου 2016, η Repower AG άσκησε προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου κατά της αποφάσεως του τμήματος προσφυγών της 3ης Αυγούστου 2016, προβάλλοντας τέσσερις λόγους ακυρώσεως: i) την έλλειψη νομικής βάσεως, ii) την έλλειψη αρμοδιότητας του τμήματος προσφυγών να ανακαλεί τις δικές του αποφάσεις iii) την παράβαση του άρθρου 80 του κανονισμού 207/2009 και των κατευθυντήριων γραμμών που αφορούν την εξέταση στην οποία προβαίνει το EUIPO, καθώς και την παραβίαση των αρχών της χρηστής διοικήσεως, της ασφάλειας δικαίου και της αρχής του δεδουλευμένου και iv) την έλλειψη αιτιολογίας.

15. Θα ήθελα να επισημάνω, σχετικά με τα ζητήματα που μας ενδιαφέρουν εν προκειμένω, ότι η Repower AG με την προσφυγή της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου υποστήριξε τα εξής:

- το τμήμα προσφυγών παρέβη το άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, καθώς η έλλειψη αιτιολογίας δεν συνιστά διαδικαστικό σφάλμα, αλλά προσβολή ουσιαστικού δικαιώματος¹⁴.
- Κατά το μέρος Α, τμήμα 6, παράγραφος 1.3.1, των κατευθυντήριων γραμμών που αφορούν την εξέταση στην οποία προβαίνει το EUIPO, δεν επιτρέπεται η ανάκληση αποφάσεως όταν έχει ασκηθεί κατ' αυτής προσφυγή ενώπιον του τμήματος προσφυγών. Η εν λόγω αρχή θα έπρεπε να εφαρμοστεί, κατ' αναλογία, και στις αποφάσεις του τμήματος προσφυγών κατά των οποίων έχει ασκηθεί προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.
- Θα ήταν ασύμβατο προς τις αρχές της χρηστής διοικήσεως, της ασφάλειας δικαίου και της αρχής του δεδουλευμένου να δύναται οποιοδήποτε όργανο του EUIPO να τροποποιεί ελεύθερα το αντικείμενο της διαφοράς σε εν εξελίξει διαδικασίες.

16. Με απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2018¹⁵, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τους τέσσερις λόγους ακυρώσεως και, ως εκ τούτου, την προσφυγή της Repower AG.

17. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η ελλιπής αιτιολογία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως διαδικαστικό σφάλμα. Συνήγαγε δε από παλαιότερη σχετική απόφαση¹⁶ ότι «η [αιτιολογία] επηρεάζει την ουσία καθεαυτή της αποφάσεως και ότι η έλλειψη αιτιολογίας δεν δύναται να θεωρηθεί ως διαδικαστικό σφάλμα υπό την έννοια του παλαιού άρθρου 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009». Συνεπώς, το τμήμα προσφυγών «δεν μπορούσε να θεμελιώσει την προσβαλλόμενη απόφαση στο παλαιό άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009»¹⁷.

18. Με το επιχείρημα αυτό, έγινε δεκτό από το Γενικό Δικαστήριο, ότι «τα τμήματα προσφυγών δύναται, καταρχήν, να θεμελιώνουν την ανάκληση των αποφάσεών τους στη γενική αρχή του δικαίου βάσει της οποίας επιτρέπεται η ανάκληση παράνομης διοικητικής πράξεως»¹⁸. Όπως έκρινε το ίδιο, η ύπαρξη ειδικής διατάξεως (του άρθρου 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009) δεν αποκλείει την εφαρμογή της εν λόγω αρχής, ανεξαρτήτως του εν λόγω άρθρου.

14 Σε απάντηση σχετικής ερωτήσεως του Γενικού Δικαστηρίου, η Repower AG πρόσθεσε ότι η γενική αρχή του δικαίου που επιτρέπει την ανάκληση παράνομων διοικητικών πράξεων δεν συνιστά νομική βάση στην οποία θα μπορούσε να στηριχθεί η προσβαλλόμενη απόφαση.

15 Απόφαση Repower κατά EUIPO – repowermap.org (REPOWER) (T-727/16, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, EU:T:2018:88).

16 Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2011, mPAY24/OAMI – ultra (MPAY24), (T275/10, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2011:683).

17 Αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, σκέψεις 57 και 59.

18 Όπ.π. (σκέψη 61).

19. Προς επίρρωση της εν λόγω κρίσεως, το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε και πάλι σε δύο προγενέστερες αποφάσεις του¹⁹, με τις οποίες έκρινε ότι «ακόμη και στην περίπτωση που ο νομοθέτης έχει ρυθμίσει τη διαδικασία ανακλήσεως των πράξεων ενός θεσμικού οργάνου, το εν λόγω θεσμικό όργανο δύναται να ανακαλέσει μια πράξη βάσει της γενικής αρχής του δικαίου κατά την οποία επιτρέπεται η ανάκληση των παράνομων διοικητικών πράξεων υπό τον όρο της τηρήσεως ορισμένων προϋποθέσεων [η τήρηση εύλογης προθεσμίας και η μη παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του δικαιούχου]»²⁰.

20. Όπως έκρινε το Γενικό Δικαστήριο, η έννοια του «πρόδηλου διαδικαστικού σφάλματος» δεν ορίζεται σε κανέναν από τους κανονισμούς στους οποίους αναφέρεται το άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 και, για τον λόγο αυτόν, το τελευταίο αυτό άρθρο «παρουσιάζει αμφισημία και επομένως δεν είναι αρκούντως σαφές ώστε να αποκλειστεί η εφαρμογή του άρθρου 83 του κανονισμού 207/2009»²¹.

21. Από το σημείο αυτό και έπειτα, το Γενικό Δικαστήριο επικέντρωσε την ανάλυσή του στις προϋποθέσεις εφαρμογής της ως άνω γενικής αρχής του δικαίου, καταλήγοντας στα εξής συμπεράσματα²²:

- η προσβαλλόμενη απόφαση (περί ανακλήσεως) είχε εκδοθεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, λιγότερο από έξι μήνες μετά την 8η Φεβρουαρίου 2016.
- Η Repower AG δεν μπορούσε να επικαλεστεί ότι παραβιάστηκε η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της, καθόσον η repowermar είχε ασκήσει προσφυγή κατά της αποφάσεως της 8ης Φεβρουαρίου 2016²³.

22. Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό ότι η αρχή της ανάκλησης των διοικητικών πράξεων συγκρούεται με την αρχή της χρηστής διοικήσεως, της ασφάλειας δικαίου και της αρχής του δεδικασμένου. Αφενός, έκρινε ότι είναι νόμιμη και σύμφωνη προς την αρχή της χρηστής διοικήσεως η διόρθωση σφαλμάτων και παραλείψεων από τα οποία πάσχει μια απόφαση. Αφετέρου, δεδομένου ότι η ανάκληση πρέπει να λαμβάνει χώρα εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, δεν προσβάλλεται το δικαίωμα της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του ενδιαφερομένου στη νομιμότητα της πράξεως. Τέλος, οι αποφάσεις των τμημάτων προσφυγών, οι οποίες είναι διοικητικής και όχι δικαιοδοτικής φύσεως, δεν έχουν καμία ισχύ δεδικασμένου²⁴.

III. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου και τα αιτήματα των διαδίκων

23. Η Repower AG κατέθεσε την αίτησή της αναιρέσεως στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 24 Απριλίου 2018. Το EUIPO και η repowermar υπέβαλαν τα υπομνήματά τους αντικρούσεως στις 25 Ιουλίου 2018 και στις 17 Αυγούστου 2018, αντίστοιχα.

24. Η Repower AG ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να καταδικάσει το EUIPO στα δικαστικά έξοδα. Το EUIPO και η repowermar ζητούν από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.

19 Αποφάσεις της 12ης Σεπτεμβρίου 2007, González y Díez κατά Επιτροπής (T-25/04, EU:T:2007:257, σκέψη 97), και της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, Deutsche Post κατά Επιτροπής (T-421/07 RENV, EU:T:2015:654, σκέψη 47). Βλ. και σκέψεις 63 έως 65 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

20 Αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση (σκέψη 65).

21 Όπ.π. (σκέψη 66).

22 Όπ.π. (σκέψεις 67 έως 82).

23 Το Γενικό Δικαστήριο πρόσθεσε ότι η ελλιπής αιτιολογία της αποφάσεως της 8ης Φεβρουαρίου 2016, όσον αφορά τη σχέση του επίμαχου σήματος με τα λοιπά προϊόντα και υπηρεσίες, θα έπρεπε να είχε δημιουργήσει στην προσφεύγουσα, ως επιμελή επιχειρηματία, αμφιβολίες ως προς τη νομιμότητα της αποφάσεως αυτής. Παρέπεμψε δε σχετικώς στις αποφάσεις της 12ης Φεβρουαρίου 2008, CELF και ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79, σκέψη 68), και της 20ής Ιουνίου 1991, Cargill κατά Επιτροπής (C-248/89, EU:C:1991:264, σκέψη 22).

24 Σκέψεις 84 έως 86 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

25. Η επ'ακροατηρίου συζήτηση διεξήχθη στις 14 Μαρτίου 2019 και παρέστησαν σε αυτήν η Repower AG, το EUIPO και η repowermap.

IV. Εξέταση της αιτήσεως αναιρέσεως

26. Παρά το γεγονός ότι η Repower AG προέβαλε πέντε λόγους αναιρέσεως, το Δικαστήριο ζήτησε από τον Γενικό Εισαγγελέα να επικεντρώσει την ανάλυσή του στον δεύτερο και στον τρίτο λόγο²⁵, με τους οποίους η αναιρεσείουσα εταιρία προβάλλει:

- την εσφαλμένη εφαρμογή της γενικής αρχής της ανακλήσεως των διοικητικών πράξεων, κατά παράβαση των άρθρων 80 και 83 του κανονισμού 207/2009 (δεύτερος λόγος αναιρέσεως) και
- την παράβαση του άρθρου 83 του κανονισμού 207/2009, λόγω αντιστροφής του βάρους αποδείξεως εις βάρος της αναιρεσείουσας (τρίτος λόγος αναιρέσεως).

27. Ακόμη και ακολουθώντας μεθοδολογία διαφορετική από τη συνήθη κατά την εξέταση των αιτήσεων αναιρέσεως, θεωρώ ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, θα ήταν σκόπιμο για τη διασφάλιση μεγαλύτερης σαφήνειας, πριν την απάντηση σε καθέναν από τους λόγους αναιρέσεως, να παραθέσω, εκ των προτέρων, ορισμένες παρατηρήσεις σχετικές με το αντικείμενο της διαφοράς.

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

1. Η γενική αρχή του δικαίου που επιτρέπει την ανάκληση των παράνομων πράξεων στο δίκαιο της Ένωσης

28. Με τον όρο «ανάκληση», κατά την ευρύτερη δυνατή έννοια, ορίζονται δύο διαφορετικά νομικά φαινόμενα, τα οποία μπορούν να επηρεάσουν ευνοϊκές για τον ενδιαφερόμενο διοικητικές πράξεις:

- Αφενός, η απόφαση με την οποία ένα όργανο καθιστά ανίσχυρη προηγούμενη δική του πράξη, όχι απαραίτητα παράνομη, για λόγους σκοπιμότητας²⁶ και,
- αφετέρου, η «αυτεπάγγελτη αναθεώρηση» για λόγους νομιμότητας, η οποία λαμβάνει χώρα (εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις) όταν η προηγούμενη πράξη πάσχει πλημμέλειες που την καθιστούν παράνομη²⁷.

29. Η ανάκληση που μας ενδιαφέρει στη συγκεκριμένη υπόθεση αντιστοιχεί στη δεύτερη από τις προμνησθείσες κατηγορίες: πρόκειται, στην πραγματικότητα, για *αυτεπάγγελτη αναθεώρηση* την οποία διενεργεί μονομερώς ένα όργανο της Ένωσης (τμήμα προσφυγών) σε σχέση με πράξη την οποία εξέδωσε το ίδιο και την οποία, στη συνέχεια, θεωρεί πλημμελή λόγω πλημμέλειας που την καθιστά παράνομη.

25 Ο πρώτος λόγος αναιρέσεως αφορά την παράβαση του άρθρου 188 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, ο τέταρτος την παραβίαση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης της Repower AG και ο πέμπτος την πλημμελή αιτιολογία.

26 Χαρακτηριστικό παράδειγμα *ανάκλησης*, υπό την έννοια αυτή, είναι το προβλεπόμενο από το άρθρο 50 της Συνθήκης ΕΕ.

27 Τούτο ισχύει, συγκεκριμένα, στην περίπτωση του άρθρου 80 του κανονισμού 207/2009. Οι γλωσσικές εκδοχές που έλαβα υπόψη (η γερμανική, η ισπανική, η γαλλική, η αγγλική, η ιταλική, η ολλανδική και η πορτογαλική) χρησιμοποιούν τη λέξη «ανάκληση», ή άλλη παρόμοια, στη γλώσσα τους, προκειμένου να αναφεθούν σε πράξη που καθιστά ανίσχυρη προηγούμενη πράξη, λόγω του παράνομου χαρακτήρα της τελευταίας. Για λόγους συνέπειας προς τη νομοθεσία της Ένωσης, θα χρησιμοποιήσω στη συνέχεια τον όρο ανάκληση (και όχι τον όρο «αυτεπάγγελτη αναθεώρηση»), καθώς και το αντίστοιχο ρήμα.

30. Ήδη με την πρώιμη νομολογία του²⁸, το Δικαστήριο ανήγαγε την αρχή που μας απασχολεί εν προκειμένω σε κοινή γενική αρχή του διοικητικού δικαίου των έξι κρατών μελών της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Η διατύπωση της εν λόγω αρχής μπορεί να συνοψιστεί με την κάτωθι φράση στην απόφαση *de Compte* κατά Κοινοβουλίου: « πρέπει να αναγνωρίζεται σε κάθε κοινοτικό όργανο, το οποίο διαπιστώνει ότι η πράξη που μόλις εξέδωσε φέρει το στίγμα της παρανομίας, το δικαίωμα να ανακαλεί αναδρομικώς την πράξη αυτή εντός ευλόγου χρόνου [...]», καίτοι « η αναδρομική ανάκληση ευμενούς διοικητικής πράξεως υπόκειται γενικά σε πολύ αυστηρές προϋποθέσεις»²⁹.

31. Αργότερα, η αρχή εφαρμόστηκε σε υποθέσεις εντελώς διαφορετικής φύσεως, όπως σε ζητήματα σχετικά με τον Κανονισμό υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων και του λοιπού προσωπικού των οργάνων της Ένωσης³⁰, με τις εισφορές του ΕΓΤΠΕ³¹, με τον καθορισμό ποσοστώσεων παραγωγής προϊόντων χάλυβα στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚΑΧ³² ή με τον καθορισμό του ποσού των κοινοτικών ενισχύσεων στον τομέα των ελαιούχων σπόρων³³, μεταξύ άλλων.

32. Δεν θα αναφερθώ επί του παρόντος στο ζήτημα εάν η εν λόγω αρχή επέχει ή όχι θέση *συνταγματικού κανόνα*, όπως άλλες αρχές, επί παραδείγματι η αρχή της ίσης μεταχείρισης³⁴ ή η αρχή της ασφάλειας δικαίου³⁵, με την οποία έρχεται ως εκ της φύσεώς της σε σύγκρουση η ανάκληση οριστικών πράξεων. Αρκεί η επισήμανση ότι, κατά την εφαρμογή της εν λόγω αρχής, πρέπει να επιδιώκεται ο συμβιβασμός της ασφάλειας δικαίου (ειδικότερη έκφανση της οποίας αποτελεί η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του υπέρ ου η πράξη στην κατά τεκμήριο νομιμότητα της τελευταίας) με την αρχή της νομιμότητας, με το συμφέρον, δηλαδή, που έχει η Ένωση από την εύρυθμη λειτουργία των θεσμικών οργάνων και των υπηρεσιών της³⁶.

33. Κάνοντας χρήση της εξουσίας της ανακλήσεως λόγω της ύπαρξης παρατυπιών, η δημόσια εξουσία θυσιάζει μέρος της ασφάλειας δικαίου των πολιτών υπέρ του δημοσίου συμφέροντος, το οποίο απαιτεί η διοικητική δράση να είναι απαλλαγμένη από νομικές πλημμέλειες. Για τον λόγο αυτόν, πρέπει να λαμβάνονται οι αναγκαίες προφυλάξεις όταν χρειάζεται να επηρεαστεί αρνητικά η έννομη κατάσταση προσώπου, το οποίο είχε προηγουμένως ωφεληθεί από την έκδοση ευμενούς γι' αυτόν πράξεως της Διοικήσεως, με την οποία του αναγνωρίστηκε ένα δικαίωμα³⁷.

34. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι έχει ανατεθεί στον νομοθέτη της Ένωσης να διαμορφώσει τους όρους εφαρμογής της αρχής της ανάκλησης των παράνομων διοικητικών πράξεων, των οποίων το περιεχόμενο ήταν ευνοϊκό για τα πρόσωπα που αφορούσαν οι πράξεις αυτές. Μπορεί, συνεπώς, να θέσει τους περιορισμούς στους οποίους υπόκεινται τα θεσμικά όργανα της Ένωσης σε τέτοιου είδους υποθέσεις, ιδίως όταν πρόκειται για την προστασία της ασφάλειας δικαίου. Ο εν λόγω περιορισμός είναι σημαντικός ιδίως στις *inter partes* διαδικασίες, καθώς, δεδομένων των αντίθετων θέσεων των διαδίκων, οι αποφάσεις περί ανακλήσεως που εκδίδει η Διοίκηση είναι επιζήμιες για κάποιους και συγχρόνως επωφελείς για άλλους, επηρεάζοντας την έννομη κατάσταση εκείνων υπέρ των οποίων είχε ήδη εκδοθεί η ευνοϊκή απόφαση.

28 Με την απόφαση της 12ης Ιουλίου 1957, *Algera* κλπ. κατά Κοινής Συνελεύσεως ΕΚΑΧ (7/56 και 3/57 έως 7/57, EU:C:1957:7, σ. 157).

29 Απόφαση της 17ης Απριλίου 1997 (C-90/95 P, EU:C:1997:198, σκέψη 35).

30 Εκτός από την απόφαση της 12ης Ιουλίου 1957, *Algera* κλπ. κατά Κοινής Συνελεύσεως ΕΚΑΧ (7/56 και 3/57 έως 7/57, EU:C:1957:7), βλ. και απόφαση της 9ης Μαρτίου 1978, *Herpels* κατά Επιτροπής (54/77, EU:C:1978:45, σκέψη 38).

31 Απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1987, *Consortio Cooperative d'Abruzzo* (15/85, EU:C:1987:111, σκέψεις 12 επ.).

32 Απόφαση της 3ης Μαρτίου 1982, *Alpha Steel* κατά Επιτροπής (14/81, EU:C:1982:76, σκέψεις 10 και 11).

33 Απόφαση της 20ης Ιουνίου 1991, *Cargill* κατά Επιτροπής (C-248/89, EU:C:1991:264, σκέψη 20).

34 Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2009, *Audiolux* κ.λπ. (C-101/08, EU:C:2009:626, σκέψεις 53 και 54).

35 Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2014, *Kühne & Heitz* (C-453/00, EU:C:2004:17, σκέψη 24).

36 Αυτό αναφέρεται ρητώς στην απόφαση της 22ας Μαρτίου 1961, *Snupat* (42/59 και 49/59, EU:C:1961:5, σ. 76).

37 Απόδειξη αυτού αποτελεί η διατύπωση του άρθρου III-36(3), τρίτο εδάφιο, των *ReNEUAL Model Rules on EU Administrative Procedure – Book III – Single Case Decision-Making* (ReNEUAL SC 2014, σ. 94), από τις διευκρινίσεις του οποίου προκύπτει ότι το εν λόγω άρθρο «empowers public authorities only under very restrictive conditions to withdraw such a decision» (σ. 141, σημείο 138). Παρότι δεν έχουν δεσμευτική ισχύ, οι κανόνες αυτοί καταδεικνύουν τη γενικευμένη ευαισθησία σημαντικού αριθμού κρατών μελών στο διοικητικό δίκαιο.

35. Κατά την άποψή μου, συνεπώς, ο νομοθέτης της Ένωσης δύναται να προσδιορίσει τι είδους (ουσίας ή τύπου) και πόσο σοβαρές πρέπει να είναι οι πλημμέλειες, προκειμένου να επιτραπεί η ανάκληση. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το EUIPO και η *repowermar* αρνήθηκαν την ύπαρξη αυτής της διακριτικής ευχέρειας, υποστηρίζοντας ότι δεν υπάρχουν περιορισμοί κατά την εφαρμογή της γενικής αρχής της ανάκλησης των παράνομων διοικητικών πράξεων υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις.

36. Δεν θεωρώ την εν λόγω άποψη πειστική, καθώς παραβλέπει στην πραγματικότητα το γεγονός ότι, ακόμη και με τη σημερινή διατύπωση, η αναφορά του άρθρου 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 στα *πρόδηλα* σφάλματα ήδη περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της αρχής αυτής. Εάν η τελευταία εφαρμοζόταν χωρίς περιορισμούς, ο νομοθέτης της Ένωσης απλώς δεν θα μπορούσε να περιορίσει τη δυνατότητα εφαρμογής της με διάταξη του παράγωγου δικαίου, καθώς ο παράνομος χαρακτήρας μιας πράξεως δεν εξαρτάται από το εάν η πλημμέλεια την οποία αυτή πάσχει είναι πρόδηλη ή όχι.

2. Η εφαρμογή της αρχής στο δίκαιο των σημάτων της Ένωσης

37. Στο δίκαιο των σημάτων της Ένωσης, η σύγκρουση μεταξύ της αρχής της ανάκλησης και της ασφάλειας δικαίου οδήγησε στη θέσπιση των άρθρων 80, παράγραφος 1, και 83 του κανονισμού 207/2009.

38. Με το άρθρο 80, ο νομοθέτης έκρινε σκόπιμο να περιορίσει τις περιπτώσεις στις οποίες μπορούν τα τμήματα του EUIPO να ανακαλούν τις αποφάσεις τους: αποκλειστικά στην περίπτωση κατά την οποία οι αποφάσεις αυτές πάσχουν «πρόδηλο διαδικαστικό σφάλμα».

39. Με το άρθρο 83, έγινε δεκτό ότι, «[ο]σάκις δεν υπάρχει δικονομική διάταξη στον παρόντα κανονισμό [ή σε άλλους κανονισμούς που στηρίζονται σε αυτόν], το Γραφείο λαμβάνει υπόψη τις σχετικές αρχές που γίνονται γενικά δεκτές στα κράτη μέλη».

40. Αν και θα επανέλθω αργότερα στην ερμηνεία των δύο αυτών άρθρων από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, θα ήθελα να αναφέρω εκ των προτέρων ότι δεν εντοπίζω καμία αμφισημία στο άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009. Η φράση «πρόδηλο διαδικαστικό σφάλμα³⁸» απαιτεί, όπως κάθε νομική έκφραση, μια ερμηνευτική διεργασία, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υπάρχει προφανές (και σοβαρό) σφάλμα στο πλαίσιο μιας διαδικασίας. Ωστόσο, πέρα από αυτή την ερμηνευτική διαδικασία, η οποία είναι κοινή σε όλες τις περιπτώσεις εφαρμογής νομικών κανόνων, η διάταξη αυτή δεν ενέχει, κατά τη γνώμη μου, καμία αμφισημία.

41. Θεωρώ επίσης ότι το άρθρο αυτό δεν περιέχει κάποιο νομικό «κενό» και τούτο όχι μόνον επειδή ισχύει και στην περίπτωση του το απόφθεγμα *inclusio unius, exclusio alterius*. Κατά την άποψή μου, με το άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 εισάγεται ένας ρητός περιορισμός της εξουσίας ανάκλησης, ο οποίος περιορίζει την σχετική δυνατότητα στις περιπτώσεις τυπικών σφαλμάτων και όχι σφαλμάτων ουσίας. Εάν ο νομοθέτης ήθελε να επεκτείνει τη δυνατότητα ανάκλησης και στα τελευταία αυτά σφάλματα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα το είχε αναφέρει ρητώς. Ο δικαστής της Ένωσης θα υποκαθιστούσε τη νομοθετική εξουσία, εάν έκρινε ότι, δεδομένης μιας διάταξης με το συγκεκριμένο περιεχόμενο, η δυνατότητα ανάκλησης μπορεί να διευρυνθεί, προκειμένου να καλύψει το υποτιθέμενο κενό.

³⁸ Στο πλαίσιο αυτό, το «προφανές» είναι συνώνυμο του «πρόδηλος», επίθετο περισσότερο συμβατό από αυτό που χρησιμοποιείται αντίστοιχα σε άλλες γλώσσες, όπως η γαλλική («manifeste») ή η γερμανική («offensichtlich»). Στην αγγλική γλώσσα χρησιμοποιείται η λέξη «obvious».

3. Η ανάκληση των αποφάσεων από τα τμήματα προσφυγών

42. Από θεωρητική άποψη, ερίζεται το ζήτημα εάν τα τμήματα προσφυγών διαθέτουν τη διακριτική ευχέρεια να ανακαλούν τις αποφάσεις τους, όταν εκκρεμεί κατ' αυτών προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Παρά τη διοικητική τους φύση, γίνεται δεκτό ότι τα τμήματα αυτά, γενικά, τα δε σχετικά τμήματα του EUIPO³⁹, ειδικότερα, λειτουργούν ως οιονεί δικαιοδοτικά όργανα⁴⁰. Θα μπορούσε να εφαρμοστεί κατ' αναλογία στην περίπτωση τους το ίδιο κριτήριο που ισχύει για τα δικαιοδοτικά όργανα *stricto sensu*, δηλαδή το ανεπίτρεπτο της αυτεπάγγελτης ανάκλησης των αποφάσεών τους, ακόμη και αν εκ των υστέρων εντοπίσουν σε αυτές κάποιο σφάλμα, ουσιαστικό ή τυπικό.

43. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή (η οποία επιμένω ότι είναι μάλλον θεωρητική), οι αποφάσεις που εκδίδονται από τα τμήματα προσφυγών θα μπορούσαν να καταστούν ανίσχυρες μόνον διά της συνήθους διαδικασίας που έχει προβλέψει ο νομοθέτης της Ένωσης για την επανεξέταση των πράξεων των θεσμικών οργάνων και των υπηρεσιών της: δηλαδή, μέσω της προσφυγής ακυρώσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, στην οποία παραπέμπει το άρθρο 65 του κανονισμού 207/2009⁴¹.

44. Το ζήτημα αυτό σχετίζεται, ωστόσο, και με την ελευθερία του νομοθέτη της Ένωσης να θεσπίζει νομοθετικούς κανόνες. Εντός των ορίων της εξουσίας του εκτιμήσεως, ο τελευταίος θα μπορούσε εξίσου να έχει απαγορεύσει ή να έχει επιτρέψει στα τμήματα προσφυγών να ανακαλούν τις αποφάσεις τους, όταν αυτές φέρονται προς δικαστικό έλεγχο.

45. Στο πλαίσιο αυτό, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι το άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, όταν αναφέρεται σε αποφάσεις που πάσχουν πρόδηλο διαδικαστικό σφάλμα, δεν διακρίνει αυτές που διέρχονται από τα διάφορα στάδια ελέγχου του EUIPO, ένα από τα οποία είναι ακριβώς και το τμήμα προσφυγών. Ούτε ο κανονισμός διαδικασίας των τμημάτων αυτών⁴² ούτε ο εκτελεστικός κανονισμός που ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών περιέχουν σχετική εξαίρεση⁴³.

B. Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

46. Η Repower AG ισχυρίζεται ότι το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε στην γενική αρχή της ανάκλησης των παράνομων διοικητικών πράξεων προκειμένου να επικυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση. Κατά την άποψή της, το άρθρο 83 του κανονισμού 207/2009 αποτελεί *lex specialis*, ο οποίος επιτρέπει στο EUIPO να εφαρμόζει τις γενικές αρχές που γίνονται γενικά δεκτές στα κράτη μέλη όταν υπάρχει νομικό κενό στον εν λόγω κανονισμό. Επίσης, το άρθρο αυτό προβλέπει μόνον την εφαρμογή των αρχών που είναι κοινές στα κράτη μέλη, όχι των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.

39 Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Υ. Bot στην υπόθεση OAMI κατά National Lottery Commission (C-530/12 P, EU:C:2013:782, σημείο 93), που αφορά επίσης τμήμα προσφυγών, αλλά του τμήματος προσφυγών του Oficina Comunitaria de Variedades Vegetales (γραφείου φυτικών ποικιλιών, OCVV) και απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, Schröder κατά OCVV (C-546/12 P, EU:C:2015:332, σκέψη 73).

40 Οι αρμοδιότητές του δεν περιορίζονται απλώς στην επανεξέταση των πράξεων μιας δημόσιας διοικήσεως, αλλά προετοιμάζουν το έδαφος για την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσδιορίζοντας ποια είναι τα πραγματικά και νομικά ζητήματα που θα συζητηθούν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Βλ. απόφαση της 13ης Μαρτίου 2007, OAMI κατά Kaul (C-29/05, EU:C:2007:162, σκέψεις 53 και 54).

41 Το περιεχόμενο του άρθρου αυτού διατηρήθηκε το ίδιο και στο άρθρο 72 του κανονισμού 2017/1001.

42 Κανονισμός (ΕΚ) 216/96 της Επιτροπής, της 5ης Φεβρουαρίου 1996, σχετικά με τον κανονισμό διαδικασίας των τμημάτων προσφυγών του Γραφείου Εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (ΕΕ 1996, L 28, σ. 11), ο οποίος τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2082/2004 της Επιτροπής, της 6ης Δεκεμβρίου 2004 (ΕΕ 2004, L 360, σ. 8), και καταργήθηκε από τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό (ΕΕ) 2017/1430 της Επιτροπής, της 18ης Μαΐου 2017, ο οποίος συμπληρώνει τον κανονισμό 207/2009 του Συμβουλίου και καταργεί τους κανονισμούς (ΕΚ) 2868/95 και αριθ. 216/96 της Επιτροπής (ΕΕ 2017, L 205, σ. 1).

43 Κανονισμός (ΕΚ) 2868/95 της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 1995, περί της εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1995, L 303, σ. 1).

47. Σύμφωνα με την Repower AG, το άρθρο 80 του κανονισμού 207/2009 δεν παρουσιάζει κανένα νομικό κενό: εισάγει εξαίρεση στον ανέκκλητο χαρακτήρα των πράξεων, παρέχοντας έτσι στο EUIPO τη δυνατότητα να ανακαλεί μια απόφαση μόνον όταν αυτή πάσχει πρόδηλο διαδικαστικό σφάλμα. Εάν η δυνατότητα αυτή επεκτεινόταν και σε άλλου είδους πλημμέλειες, το άρθρο 80 θα καθίστατο άνευ αντικειμένου, καθώς η βούληση του νομοθέτη ήταν να παραμείνουν αυτές εκτός του πεδίου εφαρμογής της εξαιρέσεως.

48. Η Repower AG προσάπτει επίσης στο Γενικό Δικαστήριο ότι παραπέμπει σε αποφάσεις που αφορούν την ανάκληση αποφάσεων της Επιτροπής σε υποθέσεις κρατικών ενισχύσεων⁴⁴ ή συμπράξεων μεταξύ εταιριών⁴⁵, οι οποίες διέπονται από διαφορετικούς κανόνες από εκείνους του κανονισμού 207/2009.

49. Τέλος, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, από συστηματικής απόψεως, μόνον το άρθρο 61 του κανονισμού 207/2009 προβλέπει την ανάκληση πράξεως από τμήμα του EUIPO, κατά της αποφάσεως του οποίου έχει ασκηθεί προσφυγή ενώπιον του τμήματος προσφυγών στις ex parte διαδικασίες. Από αυτό συνάγει ότι, ελλείψει αντίστοιχης διατάξεως για την ανάκληση σε διαδικασίες inter partes, ο νομοθέτης επέλεξε την υποκατάσταση της δυνατότητας αυτεπάγγελτης ανάκλησης των αποφάσεων του τμήματος προσφυγών από την προσφυγή ακυρώσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

50. Το EUIPO και η repowermap προβάλλουν ως κύριο αίτημα την απόρριψη αυτού του λόγου ακυρώσεως ως απαράδεκτου, επειδή με αυτόν επαναλαμβάνονται απλώς τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν στον πρώτο βαθμό σχετικά με την απουσία νομικού κενού στον κανονισμό 207/2009, χωρίς να διευκρινίζουν ποιο είναι το νομικό σφάλμα στο οποίο υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο.

51. Επικουρικώς, όσον αφορά την ουσία, το EUIPO διαφωνεί με την Repower AG σχετικά με το αν οι ως άνω δικαστικές αποφάσεις ασκούν επιρροή στην υπόθεση, δεδομένου ότι αφορούν τη δυνατότητα της Επιτροπής να ανακαλεί τις αποφάσεις της. Η νομολογία αυτή αποτελεί απλή έκφραση της γενικής αρχής του ανακλητού των παράνομων διοικητικών πράξεων από τις οποίες απορρέουν δικαιώματα. Οι προϋποθέσεις στις οποίες υπόκειται η ανάκληση (δηλαδή η τήρηση εύλογης προθεσμίας και η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του υπέρ ου η πράξη) πληρούνταν στην επίδικη υπόθεση.

52. Η Repowermap επισημαίνει ότι στην αίτηση αναίρεσεως δεν διευκρινίζεται κατά πόσον το διαφορετικό αντικείμενο (κρατικές ενισχύσεις στη μία περίπτωση, δίκαιο σημάτων στην άλλη) επηρεάζει τις προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής του ανακλητού των διοικητικών πράξεων.

2. Ανάλυση του λόγου αναίρεσεως

α) Επί του παραδεκτού

53. Στο άρθρο 169, παράγραφος 2, του ως άνω Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ορίζεται ότι «οι προβαλλόμενοι λόγοι και επιχειρήματα προσδιορίζουν με ακρίβεια τα σημεία του σκεπτικού της αποφάσεως ή διατάξεως του Γενικού Δικαστηρίου που αμφισβητούνται».

⁴⁴ Η Repower AG αναφέρεται στις αποφάσεις της 12ης Σεπτεμβρίου 2007, González και Díez κατά Επιτροπής (T-25/04, EU:T:2007:257), και της 18ης Σεπτεμβρίου 2015, Deutsche Post κατά Επιτροπής (T-421/07 RENV, EU:T:2015:654).

⁴⁵ Η αναιρεσείουσα αναφέρεται στην απόφαση της 15ης Ιουλίου 2015, Socitrel και Companhia Previdente κατά Επιτροπής (T-413/10 και T-414/10, EU:T:2015:500, σκέψη 187).

54. Ο κανόνας αυτός δεν πρέπει να εφαρμόζεται με απόλυτη τυπολατρία, αλλά πρέπει να εφαρμόζεται. Ιδίως σε υποθέσεις που σχετίζονται με σήματα της Ένωσης, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, όταν ο αναιρεσείων αμφισβητεί την ερμηνεία ή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης από το Γενικό Δικαστήριο, μπορούν να εξεταστούν εκ νέου με την αναίρεση τα νομικά επιχειρήματα που προβλήθηκαν στον πρώτο βαθμό⁴⁶.

55. Όπως είχε υποστηρίξει η Repower AG ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η παράβαση του άρθρου 80 του κανονισμού 207/2009 και ο σχετικός λόγος ακυρώσεως απορρίφθηκαν με την απόφαση, η δε προβολή με την αναίρεση επιχειρημάτων που προβλήθηκαν στον πρώτο βαθμό, τα οποία διατυπώνονται σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας κατά των αντίστοιχων σημείων του σκεπτικού του Γενικού Δικαστηρίου δεν είναι κάτι μη φυσιολογικό.

56. Ωστόσο, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι η Repower AG, ενώ υποχρεούται να προσδιορίσει τα σημεία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που αμφισβητεί, δεν αναφέρει ρητώς στα σημεία 31 έως 41 της αναιρέσεώς της, τα οποία αφορούν τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, τις σκέψεις ή συγκεκριμένα αποσπάσματα της αποφάσεως που αμφισβητεί. Δεν πληροί, επομένως, την προϋπόθεση του άρθρου 169, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου και της νομολογίας που τον ερμηνεύει, σύμφωνα με την οποία, με την αίτηση αναιρέσεως πρέπει να προσδιορίζονται τα συγκεκριμένα σημεία που αμφισβητούνται στην απόφαση της οποίας ζητείται η αναίρεση⁴⁷.

57. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Repower AG, απαντώντας σε σχετική ερώτηση του Δικαστηρίου, διευκρίνισε ότι ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως αφορούσε τις σκέψεις 65 και 66 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Εάν καλύπτεται το εκπρόθεσμο της διευκρίνισης αυτής, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορούσε να δεχθεί αυτόν τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, προβαίνοντας σε μια λιγότερο αυστηρή ερμηνεία της νομολογίας του. Στην πραγματικότητα, παρ' όλα τα ανωτέρω, οι λοιποί διάδικοι και το ίδιο το Δικαστήριο ήταν σε θέση να προσδιορίσουν, ιδίως στο στάδιο της προφορικής διαδικασίας, ποια ήταν τα επίμαχα σημεία στα οποία στηρίζεται ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως.

58. Συνοψίζοντας, για λόγους δικονομικής ορθότητας και εάν ακολουθηθεί κατά γράμμα η νομολογία, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως θα έπρεπε να κριθεί ως απαράδεκτος. Εντούτοις, για την περίπτωση που το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν κρίνει το ίδιο, παραθέτω την άποψή μου επί των νομικών σφαλμάτων της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που προβάλλονται (έστω και χωρίς τη δέουσα τυπικότητα) με τον λόγο αυτόν.

β) Επί της ουσίας

59. Η Repower AG υποστηρίζει⁴⁸ ότι ο νομοθέτης δεν έχει προβλέψει τη δυνατότητα του τμήματος προσφυγών να επανεξετάζει αυτεπαγγέλτως τις πράξεις του, ενώ επαναλαμβάνει τον ισχυρισμό αυτόν και στον τρίτο λόγο αναιρέσεως⁴⁹. Για τους λόγους που έχουν προανέφερα, δεν θεωρώ ότι η άποψή της επί του ζητήματος αυτού θα μπορούσε να γίνει δεκτή.

60. Αντίθετα, αυτός ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως μπορεί να γίνει δεκτός, εάν αποδειχθεί ότι το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να είχε περιοριστεί αποκλειστικά στην εφαρμογή του άρθρου 80 του κανονισμού 207/2009.

46 «Πράγματι, αν ο αναιρεσείων δεν μπορούσε να στηρίξει, κατά τον τρόπο αυτό, την αίτηση αναιρέσεως σε λόγους και επιχειρήματα που προέβλεπε ήδη ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η διαδικασία αυτή θα καθίστατο εν μέρει άνευ αντικειμένου». Αποφάσεις της 10ης Μαΐου 2012, Rubinstein και L'Oréal κατά ΓΕΕΑ (C-100/11 P, EU:C:2012:285, σκέψη 110), και της 17ης Μαρτίου 2016, Naazneen Investments κατά ΓΕΕΑ (C-252/15 P, EU:C:2016:178, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

47 Βλ., παραδείγματος χάριν, απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2018, mobile.de κατά EUIPO (C-418/16 P, EU:C:2018:128, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

48 Σημείο 36 της αιτήσεως αναιρέσεως.

49 Σημείο 48 της αιτήσεως αναιρέσεως.

1) Ο αυτάρκης χαρακτήρας του άρθρου 80

61. Όπως προανέφερα ήδη στις προκαταρκτικές παρατηρήσεις, συμφωνώ με την Repower AG ότι ο νομοθέτης της Ένωσης επέλεξε, στο άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, να περιορίσει στις περιπτώσεις του «πρόδηλου διαδικαστικού σφάλματος» τους λόγους ανάκλησης που μπορεί να επικαλεστεί το EUIPO.

62. Η επιλογή αυτή, η οποία διατυπώνεται με σαφήνεια στην εν λόγω διάταξη, αποτελεί δείγμα της εξουσίας του νομοθέτη να διαμορφώνει, και να περιορίζει, τις περιπτώσεις στις οποίες τα θεσμικά όργανα και οι υπηρεσίες της Ένωσης μπορούν να επικαλούνται την αρχή της ανάκλησης⁵⁰. Συνεπώς, δεσμεύει το EUIPO και τα δικαιοδοτικά όργανα που ελέγχουν τις πράξεις του Γραφείου αυτού.

63. Το άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 είναι, κατά την άποψή μου, μια *αυτάρκης* διάταξη, υπό την έννοια ότι οριοθετεί τη δυνατότητα ανάκλησης. Δεν χρειάζεται, συνεπώς, υπέρβαση των σχετικών ορίων για να γίνει κατανοητό ότι οι λόγοι ανάκλησης που δεν συμπεριλαμβάνονται στη διάταξη αυτή (παραδείγματος χάριν, οι ουσιαστικές πλημμέλειες) θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην ανάκληση της πράξεως βάσει είτε της γενικής αρχής είτε του άρθρου 83 του ίδιου κανονισμού. Η τελευταία αυτή διάταξη τίθεται σε εφαρμογή μόνον *ελλείψει* άλλων διατάξεων στον κανονισμό (ή σε άλλον εκτελεστικό κανονισμό), η οποία δεν συντρέχει εν προκειμένω.

64. Βάσει των ανωτέρω, δεν συμφωνώ με την επιλογή του Γενικού Δικαστηρίου να παραπέμψει σε ορισμένες αποφάσεις του⁵¹, προκειμένου να θεμελιώσει τον ανάλογο χαρακτήρα της υπό κρίση περίπτωσης προς εκείνη του άρθρου 9 του κανονισμού 659/1999⁵². Στις αποφάσεις αυτές, σύμφωνα με την ερμηνεία που είχε δοθεί από το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή μπορούσε να ανακαλέσει σε κάθε περίπτωση (εφόσον πληρούνταν ορισμένες προϋποθέσεις που σχετίζονται με την τήρηση ορισμένης προθεσμίας και τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των προσώπων των αποδεκτών) τις παράνομες πράξεις της, ανεξάρτητα από τα όσα προβλέπονται στο άρθρο 9 του κανονισμού 659/1999.

65. Επί του παρόντος, παρέλκει να διατυπώσω την άποψή μου σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 9 του κανονισμού 659/1999, αρκεί να επισημάνω ότι η δομή του είναι πολύ διαφορετική από εκείνη του άρθρου 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009. Κατά την άποψή μου, το άρθρο 9 του κανονισμού 659/1999 αναφέρεται σε μια περίπτωση (την παροχή εσφαλμένων πληροφοριών από τα μέρη) που δεν αποκλείει τη συνδρομή και άλλων λόγων ανάκλησης. Αντιθέτως, σύμφωνα με το άρθρο 80, παράγραφος 1, η δυνατότητα ανάκλησης *εξαντλείται*, ούτως ειπείν, στην περίπτωση που μπορεί να στηριχθεί σε πρόδηλο διαδικαστικό σφάλμα.

66. Από τη διαφορετική κανονιστική δομή των δύο διατάξεων συνάγεται, εν προκειμένω, ότι η αρχή της ανάκλησης των παράνομων διοικητικών πράξεων μπορεί να εφαρμοστεί γενικά και πέραν των ορίων του άρθρου 9 του κανονισμού 659/1999, αλλά όχι σε σχέση με το άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009.

67. Θα έπρεπε, ως εκ τούτου, να γίνει δεκτός ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως. Η αποδοχή του λόγου αυτού, βεβαίως, δεν θα οδηγούσε κατ' ανάγκη στην αναίρεση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασεως, εάν παρά ταύτα το Γενικό Δικαστήριο είχε προβεί σε ορθό χαρακτηρισμό του σφάλματος στο οποίο υπέπεσε με την πρώτη απόφασή του το τμήμα προσφυγών. Για τον λόγο που θα εκθέσω κατωτέρω, θεωρώ ότι ούτε το Γενικό Δικαστήριο προέβη συναφώς σε ορθό χαρακτηρισμό.

50 Βλ. σημείο 34 των παρούσων προτάσεων.

51 Προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 44 των παρούσων προτάσεων.

52 «Η Επιτροπή μπορεί να ανακαλέσει μια απόφαση που έλαβε [σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις], σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφοι 2 ή 3 ή το άρθρο 7 παράγραφοι 2, 3 ή 4, αφού δώσει πρώτα στο οικείο κράτος μέλος την ευκαιρία να υποβάλει τις παρατηρήσεις του, εφόσον η απόφαση βασίστηκε σε εσφαλμένες πληροφορίες παρασχεθείσες κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, και οι οποίες ήσαν καθοριστικές για την απόφαση». Κανονισμός (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του [άρθρου 108 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 1999, L 83, σ. 1).

2) Φύση του σφάλματος της ανακληθείσας απόφασεως

68. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, έγινε δεκτό από το Γενικό Δικαστήριο, το οποίο παρέπεμψε και πάλι σε προηγούμενη απόφασή του⁵³, ότι «η [αιτιολογία] απόφασεως επηρεάζει την ουσία καθεαυτή της απόφασεως και ότι η έλλειψη αιτιολογίας δεν δύναται να θεωρηθεί ως διαδικαστικό σφάλμα υπό την έννοια του [...] άρθρου 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009»⁵⁴. Επ' αυτής της βάσεως ακύρωσε την απόφαση του τμήματος προσφυγών, με την οποία είχε χαρακτηριστεί ως διαδικαστικό σφάλμα η έλλειψη αιτιολογίας της πρώτης από τις αποφάσεις του⁵⁵.

69. Εντούτοις, κατά την άποψή μου, η παραδοχή αυτή δεν ευσταθεί από νομικής απόψεως και το τμήμα προσφυγών ορθώς θεώρησε ότι η έλλειψη αιτιολογίας αποτελεί διαδικαστικό σφάλμα.

70. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, «η υποχρέωση αιτιολογήσεως αποτελεί ουσιώδη τύπο που πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, το οποίο αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της επίδικης πράξεως της Ένωσης»⁵⁶.

71. Εάν η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας πράξεως δεν έχει εκπληρωθεί (επειδή δεν υπάρχει αιτιολογία ή επειδή η αιτιολογία είναι ανεπαρκής και η ανεπάρκεια αυτή ασκεί επιρροή στην υπόθεση), η πράξη αυτή πάσχει από *τυπικό* ή διαδικαστικό σφάλμα και όχι από σφάλμα ουσίας. Η αιτιολογία αποτελεί «ουσιώδη τύπο»⁵⁷, δηλαδή απαραίτητο μέρος της διαδικασίας που οδηγεί στην έκδοση της τελικής απόφασεως και στην εξωτερική της διαμόρφωση. Αντίθετα, η διαπίστωση του κατά πόσον οι παρατιθέμενοι στην απόφαση λόγοι είναι νομικώς ορθοί αποτελεί ζήτημα ουσίας, αφορά, δηλαδή, τον έλεγχο της *ουσιαστικής* νομιμότητας της εν λόγω πράξεως.

72. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν έχει εκπληρωθεί η υποχρέωση αιτιολογήσεως, πρέπει να ληφθεί υπόψη όχι μόνον το περιεχόμενο της πράξεως, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, καθώς και το σύνολο των νομοθετικών κανόνων που ρυθμίζουν το σχετικό ζήτημα⁵⁸. Η εξέταση της αιτιολογίας παρουσιάζει τέτοια περιπτωσιολογία, ώστε, ανάλογα με το νομικό πλαίσιο και το αντικείμενο της απόφασεως, η ίδια αιτιολογία να μπορεί να θεωρηθεί επαρκής, ελλιπής ή ανύπαρκτη, ανάλογα με τις περιστάσεις.

73. Από το έγγραφο της 22ας Ιουνίου 2016, το οποίο εστάλη στους διαδίκους από το τμήμα προσφυγών, προκύπτει ότι το εν λόγω τμήμα είχε εντοπίσει, «κατόπιν της προσφυγής που ασκήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (αναφέρεται στην προσφυγή που άσκησε η *repowermar* στην υπόθεση T-188/16, της οποίας η εκδίκαση έχει ανασταλεί επί του παρόντος), πλημμέλεια στην αιτιολογία, κατά την έννοια του άρθρου 75 του κανονισμού 207/2009.

74. Πράγματι, στα σημεία 94 και 95 της προσφυγής της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η *repowermar* παραπονείται ότι η απόφαση του τμήματος προσφυγών (η οποία ανακλήθηκε στη συνέχεια) δεν περιλάμβανε καμία παράγραφο, ούτε καν μια φράση, σχετική με τους λόγους για τους οποίους το επίμαχο σήμα δεν θεωρήθηκε περιγραφικό σε σχέση με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που αφορά. Επαναλαμβάνω ότι, μετά τα ανωτέρω, το τμήμα προσφυγών ανακάλεσε την απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2016.

53 Βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2011, *MPAY24* (T-275/10, EU:T:2011:683).

54 Ανααιρεσιβαλλόμενη απόφαση (σκέψη 57).

55 Ό.π. (σκέψη 59).

56 Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 2018, *Ισπανία κατά Επιτροπής* (C-588/17 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2018:607, σκέψη 74), της 14ης Σεπτεμβρίου 2016, *Trafilerie Meridionali κατά Επιτροπής* (C-519/15, EU:C:2016:682, σκέψη 40), και της 2ας Απριλίου 1998, *Επιτροπή κατά Systraval και Brink's France* (C-367/95 P, EU:C:1998:154, σκέψεις 63 και 67 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

57 Απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, *Deutsche Telekom κατά Επιτροπής* (C-280/08 P, EU:C:2010:603, σκέψη 130).

58 Αποφάσεις της 7ης Φεβρουαρίου 2018, *American Express* (C-643/16, EU:C:2018:67, σκέψη 73), και της 16ης Ιουνίου 2015, *Gauweiler κ.λπ.* (C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 70 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

75. Συνεπώς, το σφάλμα που εντόπισε το τμήμα προσφυγών αφορούσε ελλιπή αιτιολογία της αποφάσεως του της 8ης Φεβρουαρίου 2016. Το εν λόγω σφάλμα, όπως ορθώς κρίθηκε στη συνέχεια από το τμήμα αυτό, μπορούσε να θεωρηθεί ως διαδικαστικό σφάλμα. Στην πραγματικότητα, κανένας εκ των διαδίκων δεν αμφισβήτησε την πλημμέλεια της αιτιολογίας ούτε και τον *πρόδηλο* χαρακτήρα του εν λόγω σφάλματος, κατά την έννοια του άρθρου 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009.

76. Υπ' αυτές τις περιστάσεις, εκτιμώ ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη το άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, όταν έκρινε, στη σκέψη 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το τμήμα προσφυγών δεν μπορούσε να στηρίξει την προσβαλλόμενη απόφαση στη διάταξη αυτή.

3) Οι δικονομικές συνέπειες από την αποδοχή του δεύτερου λόγου αναιρέσεως

77. Κατά πάγια νομολογία, «εάν από το σκεπτικό αποφάσεως του [Γενικού] Δικαστηρίου προκύπτει παράβαση του δικαίου της Ένωσης, αλλά η απόφαση θεωρείται δικαιολογημένη για άλλους νομικούς λόγους, η παράβαση αυτή δεν αρκεί ώστε να οδηγήσει στην ακύρωση της αποφάσεως αυτής και η αιτιολογία πρέπει να αντικατασταθεί»⁵⁹. Η παράβαση αυτή συνεπάγεται, αντίθετα, ότι δεν υπάρχει νομική βάση και, ως εκ τούτου, ότι η επακόλουθη επιχειρηματολογία της αποφάσεως που στηρίζεται σε αυτήν δεν μπορεί να παραγάγει αποτελέσματα⁶⁰.

78. Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο επικύρωσε τελικώς, αν και, κατά την άποψή μου, με λανθασμένα επιχειρήματα, την απόφαση περί ανακλήσεως που εξέδωσε το τμήμα προσφυγών στις 3 Αυγούστου 2016. Εάν, όπως πιστεύω, η ανάκληση αυτή στηριζόταν στο άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, θα μπορούσε (αν θεωρηθεί δυνατή η υπέρβαση του εμποδίου του παραδεκτού) να αντικατασταθεί το σκεπτικό της αποφάσεως με άλλο που θα συνηγορούσε υπέρ του χαρακτηρισμού του πρόδηλου διαδικαστικού σφάλματος, τον οποίον επικαλέστηκε το τμήμα προσφυγών για να ανακαλέσει την απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2016.

Γ. Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

79. Η Repower AG παραπονείται ότι το Γενικό Δικαστήριο, εφαρμόζοντας το άρθρο 83 του κανονισμού 207/2009, αντέστρεψε και, συνεπώς, παρέβη τους κανόνες σχετικά με το βάρος αποδείξεως. Υποστηρίζει ότι το EUIPO, εφόσον επικαλέστηκε τη γενική αρχή του ανακλητού των παράνομων διοικητικών πράξεων, όφειλε να αποδείξει την ύπαρξη τέτοιας αρχής σε όλα τα κράτη μέλη. Σε αντίθεση με όσα έγιναν δεκτά από το Γενικό Δικαστήριο, δεν μπορούσε να απαιτηθεί από τη Repower AG να προσκομίσει εκείνη αποδείξεις σχετικά με τη μη αναγνώριση της εν λόγω αρχής από κάποιο κράτος μέλος.

80. Κατά την άποψη της Repower AG, το άρθρο 83 του κανονισμού 207/2009 παραπέμπει αποκλειστικά στους δικονομικούς κανόνες των κρατών μελών σε υποθέσεις σημάτων. Ωστόσο, δεν υπάρχει στα εν λόγω κράτη μια κοινή αρχή βάσει της οποίας να μπορούν τα εθνικά γραφεία σημάτων να ανακαλούν τις αποφάσεις τους.

⁵⁹ Βλ. απόφαση της 9ης Ιουνίου 2011, Diputación Foral de Vizcaya κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-465/09 P έως C-470/09 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2011:372, σκέψη 171 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και πιο πρόσφατη διάταξη της 22ας Νοεμβρίου 2018, King κατά Επιτροπής (C-412/18 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2018:947, σκέψη 18).

⁶⁰ Βλ. σκέψεις 60 έως 91 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

81. Το EUIPO και η Repowermap υποστηρίζουν ότι ο τρίτος λόγος αναιρέσεως είναι απόρροια εσφαλμένης κατανόησης της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως και ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν αντέστρεψε το βάρος αποδείξεως. Υπενθύμισε απλώς ότι η αρχή του ανακλητού των παράνομων διοικητικών πράξεων είναι κοινή στα κράτη μέλη, όπως έχει γίνει δεκτό ήδη από τις πρώτες αποφάσεις του Δικαστηρίου και έχουν επαναλάβει παγίως με τις αποφάσεις τους τα δικαστήρια της Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προσάπτει στην Repower AG ότι δεν έχει προσκομίσει καμία απόδειξη περί της μη εφαρμογής της εν λόγω αρχής στην έννομη τάξη κάποιου εκ των κρατών μελών.

82. Η Repowermap προσθέτει ότι η λειτουργία μιας γενικής αρχής του δικαίου συνίσταται στο να χρησιμοποιείται ως ερμηνευτικός κανόνας και να διορθώνει τα ανεπιθύμητα αποτελέσματα των νόμων και, για τον λόγο αυτόν, η καθιέρωσή της μέσω της νομολογίας καθιστά περιττή την απόδειξή της.

2. Ανάλυση του λόγου αναιρέσεως

83. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση συζητήθηκε το ζήτημα εάν το Γενικό Δικαστήριο είχε εφαρμόσει *άμεσα* την γενική αρχή του ανακλητού των παράνομων διοικητικών πράξεων ή εάν αυτό έγινε *διά* του άρθρου 83 του κανονισμού 207/2009.

84. Η αμφιβολία προέκυψε από την ανάγνωση του τελευταίου χωρίου της σκέψεως 66 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ενός από τα ελάχιστα σημεία στα οποία το Γενικό Δικαστήριο παραπέμπει στο ανωτέρω άρθρο 83. Στο σημείο αυτό γίνεται ειδικότερα δεκτό ότι, «καθόσον η έννοια του πρόδηλου διαδικαστικού σφάλματος δεν ορίζεται στους προαναφερθέντες κανονισμούς, το [...] άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 παρουσιάζει αμφισημία και επομένως δεν είναι αρκούντως σαφές ώστε να αποκλειστεί η εφαρμογή του άρθρου 83 του κανονισμού 207/2009».

85. Από τις σκέψεις 62 έως 65 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως προκύπτει, κατά την άποψή μου, ότι πρόθεση του Γενικού Δικαστηρίου, αφού δέχθηκε ότι υπήρχε κενό στο άρθρο 80 του κανονισμού 207/2009, ήταν να εφαρμόσει *άμεσα* τη γενική αρχή του ανακλητού των παράνομων διοικητικών πράξεων. Θεωρώ ότι αυτή ήταν η πραγματική *ratio* της αποφάσεως και ότι η επίκληση του άρθρου 83 στη σκέψη 66 είναι απλώς υποθετική. Στην πραγματικότητα, η μοναδική σκέψη (93) της αποφάσεως που αναφέρεται αποκλειστικά στη διάταξη αυτή συνιστά απάντηση σε έναν πρόσθετο ισχυρισμό της προσφεύγουσας και όχι το βασικό επιχείρημα για την απόρριψη της προσφυγής.

86. Εντούτοις, στο πλαίσιο αυτό, η αναφορά του Γενικού Δικαστηρίου στο άρθρο 83 του κανονισμού 207/2009 είναι επικουρική και δεν αποτελεί *ratio decidendi* της απόφασης. Ως εκ τούτου, ο τρίτος λόγος θα έπρεπε να θεωρηθεί αλυσιτελής, κατά την σχετική πάγια νομολογία, καθόσον ενδεχόμενη αποδοχή του δεν θα μπορούσε να επιφέρει την αναίρεση της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως⁶¹.

87. Εντούτοις, για την περίπτωση που το Δικαστήριο δεν συμφωνεί με την άποψη αυτή, θα διατυπώσω επικουρικώς την άποψή μου και επί της ουσίας του λόγου αυτού.

88. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Repower AG υποστήριξε ότι «το EUIPO υποχρεούται να εκθέτει τις γενικές αρχές του εθνικού δικαίου βασιζόμενο στις αρχές που εφαρμόζονται σε όλα τα κράτη μέλη ανεξαιρέτως»⁶².

61 Βλ., για παράδειγμα, διάταξη της 11ης Ιουνίου 2015, *Faci* κατά Επιτροπής (C-291/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:398, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

62 Σκέψη 93 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

89. Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό αυτόν, καθώς έκρινε ότι η αρχή του ανακλητού των παράνομων διοικητικών πράξεων ήταν κοινή σε όλα τα κράτη μέλη, όπως είχε γίνει δεκτό ήδη με τις πρώτες αποφάσεις του Δικαστηρίου⁶³ και όπως πρόσφατα επιβεβαιώθηκε από το Δικαστήριο και από το Γενικό Δικαστήριο⁶⁴.

90. Βεβαίως, εάν γίνει δεκτή η εφαρμογή του άρθρου 83, η οποία στην υπό κρίση υπόθεση θα ήταν ορθή, μετά την απόρριψη του άρθρου 80 του κανονισμού 207/2009, δεν θα υπάρχει ιδιαίτερη ανάγκη να ερμηνευθεί εν γένει η αρχή της ανακλητού ή η νομολογιακή της αντιμετώπιση, αλλά να ερμηνευθεί το άρθρο 83 του κανονισμού 207/2009, σύμφωνα με το οποίο, ελλείψει δικονομικών διατάξεων στον κανονισμό αυτόν, «το Γραφείο λαμβάνει υπόψη τις *σχετικές* αρχές που γίνονται γενικά δεκτές στα κράτη μέλη»⁶⁵.

91. Με άλλα λόγια, εάν γινόταν δεκτή η ύπαρξη κενού (*quod non*) στο άρθρο 80 του κανονισμού 207/2009, θα έπρεπε να εξεταστεί εάν και υπό ποιες προϋποθέσεις εφαρμόζεται η ανωτέρω αρχή στην ανάκληση των αποφάσεων των εθνικών γραφείων σημάτων (συμπεριλαμβανομένων των τμημάτων προσφυγής), σύμφωνα με τις εθνικές έννομες τάξεις. Κάτι τέτοιο θα έπρεπε να αποδειχθεί από το EUIPO.

92. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Repower AG «δεν παραθέτει κανένα παράδειγμα κράτους μέλους στο οποίο η εν λόγω αρχή να μην αναγνωρίζεται»⁶⁶. Επαναλαμβάνω, όμως, ότι, στην πραγματικότητα, το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε να ζητήσει αποδείξεις για το ειδικό αυτό ζήτημα (και όχι μόνο γενικές) από το EUIPO, ώστε να διαπιστωθεί υπό ποιες προϋποθέσεις επιτρέπουν οι έννομες τάξεις των κρατών μελών στα εθνικά γραφεία σημάτων την ανάκληση των αποφάσεών τους.

93. Εν περιλήψει, σε περίπτωση που δεν γίνει δεκτή η ανάλυσή μου περί του αλυσιτελούς χαρακτήρα αυτού του λόγου αναιρέσεως, ο τελευταίος θα πρέπει να γίνει δεκτός.

94. Η αποδοχή του λόγου αυτού μπορεί να έχει ως μόνη συνέπεια την αναπομπή της υποθέσεως στο Γενικό Δικαστήριο, λαμβανομένου υπόψη ότι το EUIPO ουδέποτε επικαλέστηκε⁶⁷ το άρθρο 83 του κανονισμού 207/2009, προκειμένου να στηρίξει την άποψή του υπέρ της ανάκλησης στην οποία προέβη το τμήμα προσφυγών.

95. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε να τάξει προθεσμία στο EUIPO, προκειμένου να προσκομίσει αποδείξεις σχετικές με την εφαρμογή, στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών, της αρχής του ανακλητού των αποφάσεων που εκδίδουν τα γραφεία σημάτων⁶⁸.

63 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1957, *Algera* κ.λπ. κατά Κοινής Συνέλευσης (7/56 και 3/57 έως 7/57, EU:C:1957:7, σ. 115 και 116), της 22ας Μαρτίου 1961, *Snupat* κατά Ανώτατης Αρχής (42/59 και 49/59, EU:C:1961:5, σ. 160), και της 13ης Ιουλίου 1965, *Lemmerz-Werke* κατά Ανωτάτης Αρχής (111/63, EU:C:1965:76, σ. 852).

64 Παρατεθείσες οι αποφάσεις της 3ης Μαρτίου 1982, *Alpha Steel* κατά Επιτροπής (14/81, EU:C:1982:76, σκέψη 10), της 5ης Δεκεμβρίου 2000, *Gooch* κατά Επιτροπής (T-197/99, EU:T:2000:282, σκέψη 53), της 12ης Σεπτεμβρίου 2007, *González y Díez* κατά Επιτροπής (T-25/04, EU:T:2007:257, σκέψη 97), και της 11ης Ιουλίου 2013, *BVGD* κατά Επιτροπής (T-104/07 και T-339/08, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2013:366, σκέψη 63).

65 Η υπογράμμιση δική μου.

66 Σκέψη 93 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

67 Η ελάχιστη αναφορά στη διάταξη αυτή οφείλεται στην προσπάθεια υποστήριξης της απόψεως υπέρ της δυνατότητας του τμήματος προσφυγών να ανακαλεί μια απόφαση σε περίπτωση ελλείψεως αιτιολογίας, σύμφωνα με το άρθρο 80, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009.

68 Βλ., σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ του Γραφείου και των εθνικών αρχών των κρατών μελών, άρθρο 20 του εκτελεστικού κανονισμού (ΕΕ) 2018/626 της Επιτροπής, της 5ης Μαρτίου 2018, με τον οποίο θεσπίζονται κανόνες εφαρμογής για ορισμένες διατάξεις του κανονισμού 2017/1001 και με τον οποίο καταργείται ο εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 2017/1431 (ΕΕ 2018, L 104, σ. 37).

V. Επί των δικαστικών εξόδων

96. Δεδομένου ότι οι παρούσες προτάσεις αναφέρονται αποκλειστικά στους δύο από τους πέντε λόγους αναιρέσεως, δεν μπορώ να τοποθετηθώ σχετικά με την καταδίκη στα δικαστικά έξοδα, η οποία θα επιβαλλόταν (σύμφωνα με το άρθρο 184, παράγραφος 2, του κανονισμού διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης), εάν η αίτηση αναιρέσεως της Repower AG ήταν εξ ολοκλήρου αβάσιμη.

VI. Πρόταση

97. Βάσει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο:

- 1) Να απορρίψει ως απαράδεκτο ή, επικουρικώς, ως αβάσιμο τον δεύτερο λόγο της αναιρέσεως που άσκησε η Repower AG κατά της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, της 21ης Φεβρουαρίου 2018, η οποία εκδόθηκε επί της υποθέσεως T-727/16, Repower κατά EUIPO – repowermap.org (REPOWER).
- 2) Να απορρίψει ως αλυσιτελή τον τρίτο λόγο της ως άνω αιτήσεως αναιρέσεως ή, επικουρικώς, να τον δεχθεί και να αναπέμψει την υπόθεση προς κρίση από το Γενικό Δικαστήριο.